

bygningen kun gav Anledning til mindre Reguleringer. Landsbyerne er som Regel meget haardere medtaget, end de af solidere Materiale byggede Byer. 54 Landsbyer i det omhandlede Distrikt er saa fuldstændigt udslettet, at kun en Tavle nu viser, hvor Bebyggelsen en gang har været.

Under Krigen maatte det øvrige Frankrig søge at erstatte Produktionen fra de besatte Omraader. Dette kunde delvis ske ved en intensiv Udbygning af Vandløbene i Alpeegnene. Forøvrigt var Industrialiseringen i det Frankrig, der forblev ubesat, allerede godt i Gang før Krigen.

Ved Fredsslutningen fik Frankrig en solid Basis for Videreudviklingen af sin Industri; den blev støttet baade af de nye Raastofkilder, der nu kom inden for Landets Grænser, af Genopbygningsarbejdet og af stigende Tilbøjelighed til Kapitalanlæg i Indlandets Virksomheder. Tallet paa store Industrivirksomheder er gaaet frem, paa mindre tilbage.

Resultatet af Udviklingen har været, at i de krigshærgede Egne, hvor der før Krigen var Industri, er den videre udviklet og koncentreret, medens de landbrugsmæssigt udnyttede, m. H. t. Jordbund rigere Egne, som før Krigen havde Tilbagegang i Folketal, efter Krigen viser en endnu stærkere Tilbagegang. Det har ikke kunnet betale sig at udnytte disse Egne intensivt, naar nu oven i Købet Krigsødelæggelserne forringede Mulighederne for et magert Udbytte.

Johannes Reumert.

Arnold Heim: Minya Gongkar. Hans Huber, Bern-Berlin. 3 Plancher, 26 tegninger, 147 Fotos.

Bogen handler om meget andet end det bjerg, hvis navn er dens titel, men har man engang set det i morgen eller aftenbelysning rage højt op over den kæde af sneklædte toppe, der danner Thibets randbjerge mod Øst, rosafarvet over skyhavet, paa een gang majestætisk og dragende, forstaar man at det maa blive det center, hvorom forskerens tanker og arbejde først og sidst maa dreje sig, naar han fra grænsebyen Tachienlu (ut. dar-tjen-lu) drager ind i de ukendte distrikter mod Vest.

Kinesisk Thibet, Kham (eller som Kineserne udtaler det, fordi de ikke kan sige „m“ som slutningslyd, K'ang) har i politisk henseende gennem aarhundrede bestaaet af halvt uafhængige smaastater, dels under Lhasa's dels under Pekings overhøjhed, et forhold, der har givet anledning til krige mellem staterne indbyrdes og dertil hørende indgreb fra de paagældende store magters side. At krig sta-

digt hører til dagens orden i denne del af verden vil enhver besøgende under en el. anden form faa indtryk af, og prof. Heims arbejde og planer lider ogsaa betydeligt derunder. — Mellem 1905 og —10 skød Kina under Gen. Chao Erh Feng en kampfrontlinje frem saalangt som til Bramaputras løb, og søgte at opretholde den som grænse, noget der dog ikke var gørligt; paa den anden side var Thibets krav om en grænselinje gennem Tachienlu heller ikke holdbart, og i øjeblikket gaar grænsen, iallefald stiltiende anerkendt, noget Vest for byen Batang, dvs. omtrent, hvor den har gaaet i de sidste 200 aar.

Vest for denne linje kom og kommer ingen expeditioner, (saa sent som i 1926 blev en gruppe af kinesiske Buddhist munke, der vilde til Lhasa for at studere Lamaismens hellige skrifter, stoppet i Batang og sidder den dag i dag i Tachienlu i et derefter oprettet buddhistisk-lamaistisk akademi). Lhasa hersker her, ligesom Kina hersker Øst for grænsen. Men kulturelt, geografisk, religiøst og etnografisk er man mellem Tachienlu og Batang stadig i Thibet.

Omraadet har imidlertid været yderst sparsomt besøgt af expeditioner, — hvor lidt opdager man ved at se paa „Survey of India“s nyere kort. Paa disse findes angivet Gletscherbjerge, hvor prof. Heim fandt sletter og dale; „Kortet er her saa grundfalsk (NV. for Litang), at det fører een vild, og det vilde være meget bedre at lade saadanne ukendte egne staa in blanco“ (p. 159).

Dette faktum, der for terrainet i det hele dog er forstaaeligt, bliver tilsyneladende mere paafaldende, naar det drejer sig om selve Minya Gongkar, som ligger i den østlige del af Kham, eller som Kineserne med en fin understregning af tilhørsforholdet mod Øst kalder det, Hsi K'ang, dvs. det vestlige K'ang. Paa Royal Geogr. Soc.'s nyere kort findes bjerget ikke angivet, saa lidt som paa de amerikanske, — men for 40 aar siden fandtes det indtegnet paa R. G. S.'s kort endda med relativ korrekt position og højde. Denne sidste var dog anslaaet til at overgaa Mt. Everest's.

I Geographical Journal Vol. LXXV. Apr. 1930 findes en lille, men meget oplysende artikel. Den gennemgaar de rejsendes noter, som i de sidste 50 aar har passeret dette distrikt i nærheden af Minya Gongkar. Nogle har set bjerget og omtaler det som noget ganske enestaaende i henseende til skønhed og højde, andre, der har passeret veje, hvorfra det efter de førstes beretninger maatte kunne ses, omtaler det overhovedet ikke og kender intet til det. I R. G. S. har man saa, efter først at have indtegnet det, senere slettet det igen som et fantasifoster, hvis eksistens var mer end tvivlsom. Rev. Edgar af Kina Indland Missionen i Tachienlu, maaske den bedste

kender, der findes, af hele Hsi K'ang omraadet, og sikkert den Hvide, der har berejst det oftest og videst, fortæller, at han „uden tvivl saa det i 1903, og ganske sikkert mange gange senere“. Naturforskeren H. Stevens, der var med paa Roosevelt-Kelly ekspeditionen til disse egne i 1928, gjorde et stort arbejde for at faa Minya Gongkar indtegnet paa R.G.S.'s kort; han havde set det flere gange og fra forskelligt hold, ligesom J. F. Rock har sagt god for dets eksistens overfor Amerika. — Mere overbevist har man altsaa ikke været om at det, der antagelig er verdens næsthøjeste bjerg, overhovedet har eksisteret paa dette sted.

Hvorfor og hvordan dette har kunnet lade sig gøre, giver Heims beretning et tydeligt indtryk af. Der er noget pathetisk i hans — iøvrigt ganske nøgterne — beretninger om, hvordan han gang paa gang, efter i dagevis at have kæmpet mod de vanskeligheder, som klima, terrain og mennesker i forening kan berede, er trængt frem til punkter, hvorfra en udsigt til toppen kunde faaes, for saa kun at finde skyer og taage. At hans billedmateriale paa dette specielle punkt alligevel er saa forholdsvis righoldigt og godt, er i virkeligheden i højeste grad anerkendelsesværdigt og værdifuldt.

I 1929 berejste dr. Jos. F. Rock for Nat. Geogr. Soc. hele den vestlige side af Gongkar-bjergene og fik her en række af sine sædvanlige fortrinlige optagelser af toppen, ligesom han ogsaa foretog maalingen. — Da anmelderen af dette i 1932 om efteraaret opholdt sig i Tachienlu, mødte han her Terris Moore og Jack Young, bagtroppen af den lille ekspedition paa 4, som en maaned senere, d. 28. Okt., naaede toppen. (Moore, der tidligere havde besteget Alaskas højeste tinde, og Burdsall startede kl. 5 om morgenen fra en camp i 21000 fods højde, naaede toppen kl. 2 og var tilbage i campen kl. 5 igen). Dette blev gjort i et stræk og ikke, som af Heim antaget, senere paa vinteren, efter et forgæves forsøg om efteraaret. (p. 233). Bjergets højde blev af Moore maalt til 24890 fod, medens prof. Imhof, der ledede en særlig afd. af Heims ekspedition, angiver højden til 7700 M. (p. 71), altsaa en del lavere.

Med hensyn til selve bogens indhold er dets forudsætning denne, at der, for at komme til klarhed over de geologiske og topografiske ejendommeligheder i Gongkar-distriktet og bestemme selve bjergets position og højde, fra Sun Yat Sen universitetet i Canton udrustes en ekspedition i to grupper, en topografisk med prof. E. Imhof fra Zürich som leder og en geologisk med prof. Heim. Den foreliggende bog er prof. Heims i kronologisk orden affattede beretning af hans gruppes rejse og resultatet suppleret med forskellige detailoplysninger fra prof. Imhofs gruppe.

Turen gaar over fransk Indo-Kina, med hvad der maaske er verdens smukkeste bane, til Yünnanfu, og derefter med karavane til fods og hest stik Nord over Yangtze og T'ung floderne, over Kinas største hængebro, fra 1744, og med et span paa 360 fod igen over T'ung floden til Tachienlu. Denne grænseby med sine 20—25000 indbyggere (ikke 10000 som angivet), halvt Kinesere, halvt Thibetanere, er Thibets port mod Øst og startstedet for den her omhandlede, saavel som for alle andre ekspeditioner, der fra Øst vil angribe Hsi K'ang. Kina Indland Missionens rummelige compound har huset, og dens beboere hjulpet tilrette, flere videnskabelige og andre ekspeditioner, end der her kan opregnes, og anmelderen af dette nød ikke alene personlig godt af de derboende missionærers hjælpsomhed og store lokalkendskab, men hørte i den afsides liggende by flere historier om ekspeditioner fra alle verdens kanter, end det vilde være muligt de fleste andre steder. For den, der har haft det privilegium at rejse vidt omkring i Kina og personlig har lært at kende og nydt godt af den uskrøttede gæstfrihed og fortrinlige hjælp, som missionærer overalt i Kina yder den rejsende, der ofte vilde være ilde faren foruden, ukendt som han er med forholdene paa stedet, synes det underligt, at prof. Heim finder det nødvendigt, efter paa saa mange maader at have modtaget og søgt hjælp hos missionærerne, — hvad han ogsaa med tak anerkender, — at sætte streg under, at et par unge Kinesere, der har sagt usandhed overfor ham, „har gaaet paa missionsskole“. Dr. har dog sikkert paa sin rejse gjort erfaring om, at ogsaa elever fra skoler, der ikke er missionsskoler, men hvor de udenlandske læreres krav til sandhed er ligesaa højt, har taget det mindre nøje med sandheden.

I Tachienlu bliver alt lagt tilrette for den egentlige opgave, omkredsningen af Minya Gongkar distriktet, heste og yakokser, førere og dragere lejet, og i midten af August 1930 startes der. Kort sammenfattende resultatet af denne del af ekspeditionens arbejde siger Heim (p. 116): For første gang er Minya Gongkar blevet omkredset. Det er fastslaaet, at der udsender 3 hovedgletschere, Gomba Gl. mod Vest, Yantsökö Gl. og Hailoko Gl. mod Øst. For første gang er disse gletschere betraadt af udlændinge. Gongkar bjergene er ikke skellet imellem T'ung og Yalung floderne, men drænes i deres helhed til T'ung floden.

Bjergenes geologiske ejendommeligheder beskrives omhyggeligt og forklares yderligere ved en række smukke tegninger og fotos af panoramaer og enkeltheder; floraen og faunaen omtales med angivelser af arterne og de højder i hvilke de forekommer, — som helhed betydeligt højere end i Europa.

Bogen er en omhyggelig gennemgang af hele rejsen og det for hvert trin forefundne materiale, — men det kan ikke nægtes, at den netop ved sit kronologiske anlæg bliver noget tung og bred. Paa den anden side faar man mange gode oplysninger; ogsaa de forhold, der ligger udenfor forfatterens faglige omraade, er som regel korrekt opfattede og er vederhæftigt gengivne.

For den, der selv har rejst paa disse kanter og under tilsvarende forhold, hvad det ydre angaar, er det tydeligt, at bogen er skrevet under et vist tryk. Prof. Heim nævner selv (p. 222), at han kun med en vis overvindelse og efter mange opfordringer har skrevet denne beretning, og man kan gennem den spore, at det har været de vanskeligheder, som mennesker paa den ene eller anden maade beredte ekspeditionen, som har været de tungeste at bære. Savn og farer, af hvilke der har været nok, er ikke det, der har trykket, men derimod det: for store dele af tiden at have været den eneste paa sin gruppe, for hvem hensynet til opgavens løsning, til spørgsmaalenes opklaring, har vejet mere end hensynet til personlig bekvemmelighed. Man maa beundre den sjælelige energi, som forfatteren under disse omstændigheder har haft. Til dette kommer saa de uendelige og altid gentagne udsættelser, afbrydelser og forsinkelser, som opiumsrygning, uordholdenhed og mangel paa kendskab til begrebet tid hos de lokale hjælpere bliver aarsag til; tolkens tyvagtighed og uvederhæftighed (om hvilken endda det sværeste ikke nævnes med et ord), og endelig ekspeditionens knappe midler, der bliver endda knappere, fordi pengesendelser fra Cantonuniversitetet hører op grundet paa studenteruroligheder dernede, og de medbragte akkreditiver er unyttige, fordi alt sølv skræbes sammen af de lokale myndigheder til brug i krigen, der staaer paa oppe ved Kanze. I bemærkningerne om de pengemidler, der har staaet til dr. Rocks raadighed (p. 59) føler man, hvor bittert det har været at skulle søge opgaven løst under det stærke tryk, som smaa resourcer er. Saameget mere maa den udviste energi og altid fastholdte stræben, efter omstændighederne at naa det bedst mulige resultat, i højeste grad anerkendes. „At have ventet et aar for saa at have flere midler til raadighed vilde have været ensbetydende med, at ekspeditionen overhovedet ikke var kommet istand.“

I Litang, verdens højest beliggende by, i en dalsænkning paa højde med Jungfrau's top, hvorhen han drager sammen med Edgar efter at have omkredset hele Minya Gongkar distriktet, kan man ikke bo i selve byen, der er eet stort Lamaseri, men maa bo i nogle huse udenfor. Paa disse højder maa Lamaerne, der ellers som Buddhister spiser planteføde, spise kød, og der slagtes dagligt store mængder

af okser udenfor byporten. Kun 1 maaned om aaret er byen fri for frost, og kun de derboende Kinesere bliver begravet i kiste; lamaerne lægges ud som føde for gribbene. Heim faar senere paa rejsen lejlighed til at overvære en saadan „begravelse“ og bringer nogle enestaaende interessante fotos deraf (p. 177). I løbet af mindre end 10 min. er hele liget fortæret med undtagelse af hjerneskallen, hofteskaalen og laarknoglerne, der bliver stødt til pulver og blandet med mel, hvorefter gribbene fortærer ogsaa dette.

Byen Sharato NV. for Litang, skuepladsen for et voldsom jordskælv Marts 1923, besøges, og gennem tekst og fotos gøres der rede for karakteren af begivenheden, der iøvrigt registreredes i Zürich som en „Weltbebung“, men fraset en note af Edgar, der hurtigt kom de faa overlevende til hjælp, ikke har været omtalt i litteraturen. I slutningen af Januar 1931 er man atter tilbage i Tachienlu. Over den saakaldte „nye vej“, der blev anlagt i slutningen af Mingtiden og efter anmelderens personlige erfaringer bærer sit navn som noget af en tilsnigelse kommer Heim ved T'ung og Yaflodens udløb i Minfloden til byen Kiating. I sin omtale af de klippehuler, der her i tusindvis er indhugget i Szechuan-bassinets røde sandsten, gør forfatteren sig til ét med en opfattelse, der idag kun deles af ganske enkelte og næppe af en eneste arkæolog. Hulerne er *ikke* Liaofolkets boliger, men grave fra det yngre Han Dynastis tid. Dette er forlængst fastslaaet gennem de rige gravfund, der — navnlig af rev. Torrance i Chengtu som den første — er gjort i dem; ogsaa den rige ornamentale udsmykning i mange af dem, der gengiver en højt udviklet træarkitekturs konstruktive detaljer, gaar ganske imod bolig-theorien.

Billedmaterialet saavel som tegninger og kort er ganske overordentligt smukt og oplysende paa alle felter, være sig geografisk, topografisk, etnografisk og religiøst. Alene for deres skyld er bogen værd at eje. En enkelt indsigelse maa dog være tilladt i denne forbindelse. Omtalen (p. 178) af foto nr. 118 som „Djævledans i Kanze“ maa bero paa en misforstaaelse. Billedet er taget i Lamaeriet „Dorjedra“ lige *udenfor Tachienlu* og gengiver nogle lamaer, der „for tilfallet“ har iført sig nogle af de til en djævledans hørende masker og dragter. En djævledans er en betydelig mere bevæget og folkerig affære, end man ved dette billede maa faa indtrykket af. Bogen afsluttes med et kapitel: Vink for fremtidige forskningsrejsende og bjergbestigere, der giver en god oversigt over, hvad der findes af bjerge og passer i distriktet samt praktiske raad vedrørende udrustning osv.

Ifølge forfatterens eget forord er bogen en „rejsebeskrivelse paa

et naturvidenskabeligt grundlag, behandlende i hovedsagen utilstrækkeligt kendte og indtil nu lukkede bjergegne med deres folke-, dyre- og planteliv samt geologiske dannelser. — Med undgaaelse af alle overdrivelser har jeg tilstræbt streng saglighed og upartiskhed“. Dette maal har prof. Heim naaet med sin paa een gang baade underholdende og instruktive bog, der paa de nævnte omraader giver oplysninger i rigt maal. At de gives stykke for stykke kan ikke, grundet paa bogens tilrettelægning som en beskrivelse af rejsen være anderledes. — For den, der ønsker en ren videnskabelig behandling af ekspeditionens resultater paa det topografiske og geologiske omraade, findes der henvisninger til forskellige af Sun Yat Sen Universitetet paa Engelsk udgivne eller under forberedelse værende afhandlinger af ekspeditionens leder.

J. Prip-Møller.

Alfred Hettner: Vergleichende Länderkunde. Leipzig u. Berlin. (Teubner). 1. Bind (222 Sider, 106 Fig.) 1933; 2. Bind (172 Sider, 149 Fig.) 1934; 3. Bind (202 Sider, 148 Fig.) 1934. Pris: 1. Bd. heftet Rm. 7, indb. Rm. 8; 2. Bd. heftet Rm. 6,40, indb. 7,40; 3. Bd. heftet Rm. 7,40, indb. Rm. 8,60.

Ved „Länderkunde“ har man ellers altid i tysk Geografi forstaaet Regionalgeografi (Beskrivelse af de enkelte Lande). Det maa derfor i høj Grad beklages, at den forøvrigt fremragende tyske Geograf, Udgifveren af det udmærkede „Geographische Zeitschrift“, der har 40 Aars Jubilæum i Aar, Professor Alfred Hettner fra Heidelberg, nu pludseligt ved Ordet „Länderkunde“ forstaaer noget helt andet, nemlig det alle andre kalder almindelig Geografi (Allgemeine Erdkunde). Ganske vist søger Professor Hettner at underbygge sin Navneforskydning ved at fremhæve, at hans „Vergleichende Länderkunde“ er noget helt andet — og det vil i denne Sammenhæng selvfølgelig sige noget langt bedre — end tidligere Lærebøger i almindelig Geografi, idet de egentlige geografiske eller chorologiske Synsmaader i ganske anderledes Grad end ellers skulde være gennemført i Værket.

Lad være at sidste Udgave af Supans „Grundzüge der physischen Erdkunde“ maaske ikke helt opfylder de Hettnerske Betingelser for at være geografisk, men hvad med Emm. de Martonnes „Traité de Géographie physique“? Og med Hensyn til Hettners eget Værk, da forekommer deri Afsnit(f. Eks. om Kortprojektioner o. a.), som godt kunde have været undværet i en „Vergleichende Länderkunde“.

Men bortset fra Titlen og Forsøget paa at forklare den maa det